

Nei toskedokter Schaap

De deur van de wachtkamer annex juwelierswinkel gaat langzaam open. In de deuropening verschijnt een forse man met een bruin gelaat en sluik achterover vallend haar. Hij draagt een grote donkere bril en is gekleed in een gesteven witte jas. Even kijkt hij in het rond en zegt dan: 'de volgende'. Er gaat een lichte siddering door de wachtkamer.

Tosken loeke

Hoewel huisartsen geen tandartsen zijn, kwamen de mensen in vroeger tijden wel vaak bij hen terecht. Maar ja, als je daarna met een lege mond stond, dan kon je in Koudum terecht bij tandarts Schaap voor het aanmeten van een nieuw gebit. Deze tandarts had in Workum zijn hoofdvestiging, maar hield vanaf november 1940 één keer in de week, op woensdag, zitting in Koudum. Op Hoofdstraat 58 (tegenwoordig 29) bevond zich de juwelierszaak van Ids Attema, het betrof trouwens een filiaal van Gorter uit Workum. Je kon hier terecht voor de aankoop van klokken, horloges en trouwringen. Maar als deze tandarts in Koudum aan het werk ging, dan werd op die dag de winkelverkoop hier stilgelegd. 'Taxi Yme de Boer bracht 's morgens m'n vader, de assistente en de apparatuur naar Koudum en haalde het hele gezelschap 's avonds weer op', aldus zoon Siebe Schaap.

Stoelen op het trottoir

Rond de toonbank plaatste men stoelen en op die manier werd de winkel één keer per week omgebouwd tot wachtkamer. De familie Attema, moeder Renske en dochter Engeltje, woonde die dag in de achterkamer want de voorkamer werd die dag behandelkamer. De behandelstoel stond vlak achter het rechter kozijn van het winkelpand in de Hoofdstraat. De eettafel werd tijdelijk bureau en volgestapeld met kaartenbakken en schrijfgerei voor de assistente. Tijdens het spreekuur, gehouden op middag, werden alleen gaatjes opgespoord en tanden getrokken. Vervolgens werden er afspraken gemaakt die op een volgende woensdagmorgen werden afgewerkt.

Het was destijds nog niet gebruikelijk om bij een tandarts (trouwens ook niet bij een huisarts) afspraken te maken voor een controlebeurt. Gewoon op tijd er heen, dat was het motto. De Attema's kwamen regelmatig gedurende de dag 'om een hoekje kijken' of alles nog goed liep. Het kwam namelijk regelmatig voor dat de 'wachtkamer' in de loop van de middag propvol zat. Geen nood, dochter Engeltje zette extra stoelen op het trottoir en als die ook bezet waren, dan moest je maar tegen de muur leunen.

Omdat er naast het 'lûken' op middag alleen maar controle plaatsvond, kon Schaap per uur flink wat mensen behandelen. Had je het geluk dat je na een tijdje binnen zat, dan hoorde je wel telkens de boor fluiten en/of het geschreeuw van angstige kinderen. Ook van de verhalen van patiënten die werden verdoofd en dan even in de wachtkamer moesten wachten voordat hun kiezen werden getrokken, werd je ook al niet vrolijk.

Klokken aan de muur

Voor kinderen werd de wachttijd verzacht door te fantaseren over allerlei tikkende klokken die aan de muur hingen. Voor kleine middenstandsbedrijven kon dit tandartsbezoek flink in de papieren lopen. Ze zagen hun personeel, als dezen zich niet tijdig op Hoofdstraat 58 hadden gemeld, soms de hele middag niet meer op hun werk verschijnen. Bij een kennis van mij uit een groot gezin, moesten de oudere kinderen de jongsten meenemen. Een jongeling

wilde aanvankelijk z'n mond niet open doen en even later toen de tandarts hem naar zijn gevoel te veel pijn deed, beet hij de man in z'n hand. Na de behandeling zei deze: *'En no opdonderje en ik wol dy hjir noait wer sjen'*. Als kind was ik zelf ook patiënt bij Schaap. Toen ik aan mijn eerste tweevlaksvulling toe was, beschikte Schaap gelukkig al over een watergekoelde boor. Op mijn vraag hoe één en ander precies werkte ging hij uitvoerig in. Kortgeleden mocht ik van de huidige bewoonster, Mevr. Osinga, de 'wacht- en de behandelkamer' nog even bekijken. De grootte van de ruimtes vielen mij flink tegen. De tandartspraktijk van Schaap moet een danige factor in het leven van de Attema's zijn geweest. De behandelstoel bijvoorbeeld ging niet wekelijks mee terug naar Workum en stond altijd bij hen in de voorkamer, afgedekt met een wit laken. Renske Attema was eens bezig met een puzzel van 500 stukjes, toen ze het even niet meer zag zitten, brachten de tandarts en z'n assistente haar tijdens de lunchpauze weer op het goede spoor.

Onhoudbare situatie

Maar op de dorpsbelang vergadering van 1970 wordt gesproken over de 'toestanden' in de wachtkamer van Schaap, aldus een artikel in de Balkster courant. *'Deze wachtkamer biedt plaats aan 12 zit- en 8 staanplaatsen en is dan barstens vol. De situatie is onhoudbaar en de betrokkenen ergeren zich mateloos. In het Groene Kruisgebouw is ruimte zat'*. Volgens Schaap is hij nooit over deze zaak benaderd. *'Alles gebeurt achter mijn rug om en ik moet het horen via via. Het enige wat ze er mee bereiken is, dat ik er in Koudum mee uitschei'*. En inderdaad dat gebeurde. In de loop van 1973 stopte hij in Koudum.

Van toen tot nu

Nadat Schaap was gestopt, moesten veel mensen op zoek naar een andere tandarts en die waren toen dun gezaaid. In april 1974 verscheen tandarts Danzig te Koudum, hij hield spreekuur in een tot praktijk omgebouwde woning op Snakke 1. Hij was wat een apart figuur, de patiënten waren niet zo gek op hem. Omdat hij in de N.O. polder ook nog een praktijk runde, sloot hij waarschijnlijk daarom zijn praktijk in Koudum al weer in 1979. Ons dorp zat daardoor een aantal jaren zonder tandarts. Echter op 2 november 1981 startte Rob Meijering op Wjukslach 1 zijn nieuw praktijk. Rob was een vakman, die ook veel patiënten trok uit de buurtdorpen. Toen hij op 1 januari 2013 stopte, miste Koudum hem wel. Hij verkocht zijn praktijk. De nieuwe tandartsen hebben geen Nederlandse achtergrond. De nieuwe praktijk is gevestigd in de oude Rabobank aan de Bovenweg 2A. De technische voertaal is hier vaak geen Nederlands, zodat de assistentes soms dienen op te treden als tolk. Mede daardoor zijn er helaas wel een aantal patiënten afgehaakt en vertrokken naar Workum en Bolsward.

Ulfert de Jong
Maart 2017